

Múd 9, 13-18
 Ž 90, 3-4. 5-6. 12-13. 14+17
 Flm 9b-10. 12-17
 Lk 14, 25-33

Jeden z najznámejších nemeckých odporcov Adolfa Hitlera a nacizmu bol luteránsky pastor a teológ Dietrich Bonhoeffer, ktorého nacisti za jeho účasť na sprisahaní proti samotnému Hitlerovi popravili obesením v apríli 1945. Bonhoefferovo najslávnejšie dielo bola meditácia o Reči na hore s názvom *Cena za učenie* (v anglickom preklade). V ňom sa Bonhoeffer rozišiel s protestantským chápaním „spásy iba vierou“ ako nejakej ľahkej cesty do neba. Bonhoeffer kritizoval „ľahkú vieru“ ako „lacnú milosť“:

Lacná milosť káže odpustenie bez vyžadovania pokánia, krst bez cirkevnej disciplíny, sväte prijímanie bez svätej spovede... Lacná milosť je milosť bez učenia, milosť bez kríža, milosť bez Ježiša Krista.

Pred nami stojí drahá milosť ako milostivá výzva nasledovať Ježiša, (ktorá) prichádza ako slovo odpustenia pre zlomeného ducha a skrúsené srdce. Milosť je drahá, pretože človeka núti podriadiť sa Kristovmu jarmu a nasledovať ho; je to milosť, pretože Ježiš hovorí: „Moje jarmo je príjemné a moje bremeno ľahké.“¹

Bonhoeffer bol protestant, ale v jeho spisoch je veľa toho, čo môže tvrdiť hocaký katolík, vrátane vyššie uvedenej pasáže. Myšlienke na Bonhoeffera sa nemôžem ubrániť pri rozjímaní o čítaniach na túto nedeľu, ktoré zdôrazňujú vysokú cenu učenia u tohto tajomného muža, Ježiša z Nazareta, ktorý nie je nikým iným ako vtelenou Múdrostou Božou.

Prvé čítanie | Múd 9, 13-18

Kto z ľudí môže poznať Božie úmysly? Alebo kto môže pochopiť, čo chce Pán? Nesmelé sú totiž myšlienky smrteľníkov a naše plány neisté. Lebo dušu zaťažuje krehké telo a pozemský príbytok ťaží myseľ mnohými starosťami.

My ťažko chápeme veci na zemi, s námahou nájdeme, čo je na dosah.

Kto by teda vyskúmal, čo je na nebi? Kto by poznal tvoju vôľu, keby si mu ty nedal múdrosť a nezoslal z výšin svojho ducha svätého?

Len tak sa vyrovnali cesty ľudí na zemi, len tak sa ľudia dozvedeli, čo sa páči tebe; teda múdrosť ich zachránila.

O dátume a autorovi Šalamúnovej múdrosti existuje istá kontroverzia. Prísne vzaté, kniha si nerobí žiadne nároky na toto autorstvo, hoci „hlas“ knihy v prvej osobe sa jasne zahaľuje do osobnosti biblického Šalamúna. Toto cirkevní otcovia uznali za literárny prostriedok. Reprezentatívna je poznámka svätého Augustína:

Ďalšie sú ... tri knihy Šalamúnove, totiž Príslovia, Pieseň piesní a Kazateľ. Dve knihy, jedna s názvom Múdrost a druhá Sirachovec, sú pripisované Šalamúnovi pre určitú podobnosť štýlu, ale najpravdepodobnejší názor je, že ich napísal Jezus, syn Sirachov. Napriek tomu ich treba počítať medzi prorocké knihy, pretože boli uznané ako autoritatívne.²

Šalamúnova múdrosť je silne ovplyvnená gréckou filozofiou a rétorikou. Poskytuje všetky dôkazy o tom, že bola pôvodne zostavená v gréčtine, a množstvo faktorov, vrátane prevládajúceho záujmu o egyptské záležitosti v druhej polovici knihy, naznačuje, že miestom jej vzniku bola veľká židovská komunita v Alexandrii v Egypte, a čas niekedy medzi rokmi 250 a 100 pred Kr. Keďže sa zdá, že autor reaguje na kampaň prenasledovania Židov dodržiavajúcich Zákon, učenci často navrhujú ako pravdepodobné obdobia vzniku buď vládu Ptolemaia IV. Filopatera (221 – 204 pred Kr.) alebo Ptolemaia VII. Physiconu (145 – 117 pred Kr.).

1 Dietrich Bonhoeffer, *The Cost of Discipleship* (New York: Touchstone, 1995), 45.

2 Svätý Augustín z Hippo, *O kresťanskej náuke*, Kniha II, kap. 13. Augustín nebol oddaný názoru, že Jezus ben Sira napísal Knihu múdrosti, a neskôr to odvolal.

Hlavným prínosom Knihy múdrosti je teológia Ducha Svätého. Kniha charakterizuje božskú múdrosť ako osobu a vlastne ju stotožňuje s Božím Duchom, teda Duchom Svätým:

Veď múdrosť je ľudomilný duch (Múd 1, 6).

Veď v nej je duch chápvavý, svätý, jedinečný, ... všemohúci, vševidiaci; prenikajúci všetkých duchov (7, 22 – 23).

Veď je výdych Božej moci a je čistý výron slávy Vševládneho (7, 25).

Ktože poznal tvoju vôľu, ak si mu ty nedal múdrosť a keď si z výšav nezoslal svojho ducha svätého? (9, 17)

Takže v Knihe múdrosti vidíme pokrok v zjavení. V tomto neskorom starozákonnom diele vidíme lepšie formulovanú predtým naznačenú realitu, totiž že v Bohu je viacero osôb a Boží Duch je osoba.

V patristickej exegéze sa tieto pasáže o Múdrosti často považujú za opis Krista, ktorého Nový zákon označuje ako „Božiu múdrosť“ (1 Kor 1, 24). Aj keď prirodzenejšia je aplikácia týchto pasáží o Múdrosti priamo na tretiu božskú osobu, Ducha Svätého, ich užívanie na druhú osobu je oprávnené, pretože on je Kristus, „Pomazaný“, t.j. pomazaný Duchom, a teda zdieľa vlastnosti Ducha.

Keď sa zameriame na čítanie z tejto nedele, všimneme si, že posvätný autor zdôrazňuje, aké ťažké je dosiahnuť múdrosť, dokonca aj vo vzťahu k hmotným záležitostiam, a ešte ťažšie voči nadprirodzenej a transcendentnej pravde. Naše fyzické potreby a chute mäta a zahmlievajú naše myslenie, pretože sme silne motivovaní dôjsť uvažovaním k záverom, ktoré nám umožňujú uspokojiť naše telo, a nie k takým, ktoré sú striktne pravdivé. Mudrc v pokore uznáva, že dosiahnutie pravdy o poslednej realite je skutočne nadľudské úsilie. Presahuje to naše sily, je to naozaj zázrak. Bez Božej pomoci by sme si všetci len zúfali v oblasti pravdy o realite vecí. Ale Boh to umožňuje darom Ducha Svätého: „Kto by poznal tvoju vôľu, keby si mu ty nedal múdrosť a nezoslal z výšin svojho ducha svätého?“

Mudrc tu premýšľa nad biblickou témou, že múdrosť je darom Božieho Ducha. To možno vidieť na správach významných múdrych mužov v dejinách spásy. Napríklad Jozef, vizionár a kráľovský správca v egyptskej krajine, odvodil svoju múdrosť od Ducha Svätého: „A faraón povedal svojim služobníkom: „Možno nájsť človeka, ako je tento, v ktorom je duch Boží?“ Potom faraón vravel Jozefovi: „Pretože ti Boh toto všetko zjavil, niet rozumnejšieho a múdrejšieho, ako si ty“ (Gn 41, 38 – 39).

Podobne u Daniela:

„Je v tvojom kráľovstve muž, na ktorom je duch svätých bohov. V dňoch tvojho otca bola uňho zistená rozumnosť, dôvtip a múdrosť ako múdrosť bohov“ (Dan 5, 11).

A Mesiáš, ktorý má prísť, bude poznačený podobnou múdrosťou: „A spočinie na ňom duch Pánov: duch múdrosti a rozumu, duch rady a sily, duch poznania a bohabojnosti (Iz 11, 2)

Žalm | Ž 90, 3-4. 5-6. 12-13.

R.: Pane, stal si sa nám útočiskom z pokolenia na pokolenie.

Človeka vraciaš do prachu *

a hovoríš: „Vráťte sa, synovia človeka!“

Veď tisíc rokov je u teba ako deň včerajší, čo sa pomínul, *

a ako jedna nočná stráž. R.

Uchvacuješ ich: sú ako ranný sen; *

sú ako bylina v rozpuku:

ráno kvitne a rastie, *

večer vädne a usychá. R.

Nauč nás rátať naše dni, *

aby sme našli múdrosť srdca.

Obráť sa k nám, Pane; dokedy budeš meškať? *

Zľutuj sa nad svojimi služobníkmi. R.

Hneď zrána nás naplň svojou milosťou *

a budeme jasať a radovať sa po všetky dni života.

Nech je nad nami dobrotivosť Pána, nášho Boha; †

upevňuj dielo našich rúk, *

dielo našich rúk upevňuj! R.

Žalm 90 je jediný žalm, ktorý sa pripisuje Mojžišovi, a má nesporne melancholický tón, lebo premýšľa o ľudskej krehkosti bezprostredne po katastrofálnom konci Žalmu 89, v ktorom sú všetky nádeje Izraela, spojené s Dávidovou dynastiou, zmarené tragédiou a skazou. Izraelský čitateľ žalmov, privedený do zúfalstva zjavným zlyhaním zmluvy s Dávidom, sa teraz „vracia po radu“ k Mojžišovi v Žalme 90. Mojžiš pozoruje úplnú bezmocnosť zo strany ľudských bytostí a uznáva, že jediné trvalé veci sú tie, ktoré dáva Boh. Vedie Izrael v modlitbe: „Nauč nás rátať naše dni, aby sme našli múdrosť srdca.“ Mojžiš, podobne ako posvätný autor Knihy múdrosti, uznáva, že múdrosť je mimo nášho dosahu a v konečnom dôsledku je darom od Boha.

Druhé čítanie | Flm 9b-10. 12-17

Milovaný, ja, Pavol, už stavec a teraz aj väzeň Krista Ježiša: prosím ťa za svojho syna Onezima, ktorého som splodil v okovách. Poslal som ti ho naspäť; jeho, to jest moje srdce. Chcel som si ho ponechať pri sebe, aby mi v okovách pre evanjelium slúžil namiesto teba.

Ale nechcel som nič urobiť bez tvojho súhlasu, aby tvoj dobrý skutok nebol akoby vynútený, ale dobrovoľný.

Ved' azda preto odišiel na čas, aby si ho dostal navždy. Už nie ako otroka, ale oveľa viac ako otroka: ako milovaného brata, milého najmä mne - a o čo viac tebe - i podľa tela aj v Pánovi. Ak ma teda pokladáš za druha, prijmi ho ako mňa samého.

Odteraz až do konca liturgického roka čítame v Lekcionári polopriebežne listy sv. Pavla jednotlivcom (Filemon, Timotej, Títus), počnúc najkratším Pavlovým listom, Listom Filemonovi s jedinou kapitolou. V cirkevnom kalendári je toto jediné čítanie z Filemona v nedeľu alebo vo sviatok.

List Filemonovi sa týka otroka na úteku Onezima, ktorého Pavol stretol, obrátil a vyučoval (viedol ako učeníka), keď bol vo väzení. Keď Onezima konečne prepustili, Pavol ho poslal späť k jeho pánovi Filemonovi (ktorý už bol kresťan) s listom, v ktorom žiadal Filemona, aby Onezima oslobodil a umožnil mu vrátiť sa pomôcť Pavlovi v jeho službe. List je dôležitým svedectvom o kresťanskej viere v rovnakú ľudskú dôstojnosť všetkých osôb, napriek spoločenským štruktúram, ktoré niektorým dôstojnosť upierajú (ako otroctvo alebo potraty).

Onezimus bol Filemonovým zákonným „vlastníctvom“, ale Pavol Filemona prosí, aby sa „zriekol svojho majetku“ pre evanjelium, to znamená pre úspech Pavlovej kazateľskej služby. V nasledujúcom čítaní z evanjelia vyzve Ježiš všetkých svojich učeníkov, aby sa vzdali svojho majetku.

Evanjelium | Lk 14, 25-33

Čítanie zo svätého Evanjelia podľa Lukáša Lk 14, 25-33

S Ježišom išli veľké zástupy. Tu sa obrátil a povedal im: „Ak niekto prichádza ku mne a nemá v nenávisti svojho otca, matku, ženu, deti, bratov, sestry, ba aj svoj život, nemôže byť mojim učeníkom. A kto ide za mnou a nenesie svoj kríž, nemôže byť mojim učeníkom.

Ak niekto z vás chce stavať vežu, či si najprv nesadne a neprepočíta náklad, či má na jej dokončenie? Aby sa mu potom, keď položí základ a nebude ju môcť dostavať, nezačali všetci, čo tovidia, posmievať: „Tento človek začal stavať, a nemohol dokončiť.“

Alebo keď sa kráľ chystá do boja s iným kráľom, či si najprv nesadne a neporozmýšľa, či sa môže s desiatimi tisícami postaviť proti tomu, ktorý ide proti nemu s dvadsiatimi tisícami? Ak nie, vyšle posolstvo, kým je tamten ešte ďaleko, a prosí o podmienky mieru.

Tak ani jeden z vás, ak sa nezriekne všetkého, čo má, nemôže byť mojim učeníkom.“

Keď Ježiš hovorí o „nenávisti“ voči rodine, nemyslí to doslovne, ale používa bežnú rabínsku literárnu techniku, ktorú v dnešnej dobe nazývame „hyperbola“, teda dramatické, prehnane vyjadrenie, ktoré priťahuje pozornosť a vyvoláva zamyslenie. Čo znamená „nenávidieť“ svoju rodinu? Znamená to, že človek musí byť ochotný prerušiť rodinné väzby, ak je jeho rodina proti volaniu Krista v živote človeka. Človek aj tak nikdy neprestane milovať svoju rodinu, lebo láska k Bohu a láska k blížnemu sú zhrnutím Božieho zákona a rodina sa určite počíta ako „blíži“.

Okrem toho, pri inej príležitosti Ježiš kritizuje farizejov za používanie medzier v zákone na ospravedlnenie toho, že sa nestarajú o svojich rodičov (Mk 7, 11), a Pavol karhá kresťanov, ktorí sa nestarajú o svoje vlastné rodiny (1 Tim 5, 8). Takže vieme, že za normálnych okolností je láska k rodine povinná (podľa štvrtého Božieho prikázania).

Ak si však treba voliť medzi úctou k rodine a nasledovaním Ježiša, musíme si vybrať Ježiša: „...kto ide za mnou a nenesie svoj kríž, nemôže byť mojím učeníkom.”

Toto je absolútne šokujúci jazyk, ktorého pôvodný účinok sa stráca u nás, ktorí teraz nosíme kríže na krku ako šperk. Kríž bol nástroj popravy a mučenia, niečo ako elektrické kreslo, ale oveľa horšie. Používanie kríža bolo takmer jedinečné v Rímskej ríši, ktorá ho s obľubou používala, aby vytvorila strašné divadlo s mučivou smrťou pre každého, kto sa postavil proti rímskej moci. Židia nenávideli kríž, pretože na každého, kto zomrel „na dreve“, sa podľa Deuteronómia 21, 22 – 23 vzťahovala kliatba.

Odsúdený muž niesol svoj vlastný kríž na miesto svojej popravy, takže „niesť svoj kríž“ znamenalo, že ste v cele smrti, nemáte šancu odvolať sa a určite čoskoro zomriete.

Majme na pamäti, že Ježiš to hovorí počas Lukášovho „rozprávania z ciest“ — to znamená, keď je na svojom „pochode smrti“ do Jeruzalema v ústrety umučeniu (Lk 9 – 19). Ježiš vedel, že ide na smrť, a každý, kto ho nasledoval, riskoval smrť. Ako sa ukázalo, na konci všetci opustili Ježiša, a tak išiel na kríž sám. Ale v nasledujúcich rokoch s ním mnohí jeho učeníci zdieľali kríž.

„Ak niekto z vás chce stavať vežu, či si najprv nepadne a neprepočíta náklad, či má na jej dokončenie? Aby sa mu potom, keď položí základ a nebude ju môcť dostavať, nezačali všetci, čo to uvidia, posmievať: ‚Tento človek začal stavať, a nemohol dokončiť.‘

Alebo keď sa kráľ chystá do boja s iným kráľom, či si najprv nepadne a neporozmýšľa, či sa môže s desiatimi tisíckami postaviť proti tomu, ktorý ide proti nemu s dvadsiatimi tisíckami? Ak nie, vyšle posolstvo, kým je tamten ešte ďaleko, a prosí o podmienky mieru.

Tak ani jeden z vás, ak sa nezriekne všetkého, čo má, nemôže byť mojím učeníkom.“

Ježišova metóda kázania je taká odlišná od metód, ktorým som sa ja učil alebo ktoré som videl v “megacirkvách” alebo v televízii. Veľa zo súčasnej evanjelizácie sa opiera o nejakú variáciu frázy: „Príď k Ježišovi a tvoje problémy budú vyriešené.” Ale zdá sa, že Ježiš tu povzbudzuje ľudí, aby sa otočili a odišli, a hovorí im, že si neuvedomujú, do čoho idú. Nasledovanie Ježiša vás bude stáť všetko, čo vlastníte. Ak existuje nejaký majetok, ktorého sa nevzdáte pre Ježiša, nedosiahli ste učeníctvo.

Môže byť zrieknutie sa svojich hmotných statkov skutočne cestou k spásu a spoločenstvu s Bohom? Zdá sa to paradoxné a ťažko prijateľné. Toto je múdrosť, ktorá sa neriadi ľudskou logikou a ktorá sa prieči prirodzenému uvažovaniu. Vidieť múdrosť a krásu chudoby a odriekania si vyžaduje dar chápania od Boha, prijatie jeho Ducha. V Evanjeliu podľa Lukáša sa Ježiš niekoľkokrát ukazuje ako nositeľ Božej múdrosti:

Chlapec rástol a mocnel, plný múdrosti, a Božia milosť bola na ňom (Lk 2, 40).

A Ježiš sa rozmáhal v múdrosti, veku a v obľube u Boha i u ľudí (Lk 2, 52).

Prišiel Syn človeka, je a pije, a hovoríte: „Hľa, pažravec a pijan, priateľ mýtnikov a hriechnikov!” No múdrosť ospravedlňuje všetky jej deti“ (7, 34 – 35).

Kráľovná z juhu vystúpi na súde proti mužom tohto pokolenia a odsúdi ich; lebo ona z končín zeme prišla počúvať Šalamúnovu múdrosť - a tu je niekto väčší ako Šalamún (Lk 11, 31).

Ježiš nám teraz hovorí, že cesta k spaseniu od nás vyžaduje, aby sme prijali smrť a zriekli sa svojej rodiny a materiálneho bohatstva, aby sme ho mohli nasledovať. To nie je cesta k spásu, ku ktorej by sme došli rozumom! Ale je to Božia múdrosť, ktorá sa vymyká našim kategóriám, Božia múdrosť, o ktorú sme sa modlili s mudrcom „Šalamúnom“ a žalmistom Mojžišom.

Dokonca aj v Cirkvi by nás mnohí chceli presvedčiť, že môžeme byť spasení bez pokánia zo svojich hriechov, dokonca aj to, že môžeme prijať Eucharistiu s čistým svedomím bez pokánia zo smrteľného hriechu. Neverte tomuto klamstvu. Nikto nevstúpi do neba bez uznania a zrieknutia sa každého hriechu, ktorý kedy spáchal. Je to nevyhnutne tak, pretože pripútanosť k hriechu je pripútanosť k tomu, čo nie je Boh a nie je láska. A nikto v nebi nebude alebo nebude môcť byť stále pripútaný k nie-Bohu a ne-láske. Preto nikto v nebi nebude naďalej pripútaný k hriechu. Ak nebudeme činiť pokánia a nezriekneme sa svojho hriechu v tomto živote, za hriechy, ktoré nie sú smrteľné, si vyslúžime očistec a peklo je určené pre tých, ktorí skutočne odmietli Boha a tú lásku, ktorú predstavuje. Je to myšlienka na vytriezvenie, a tak skôr, než v túto nedeľu pristúpime k Eucharistii, dobre si spytujme svedomie.